

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9, กรุงเทพมหานคร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2546
- คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. รายงานการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในรอบปีที่ 2 โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย. กรุงเทพมหานคร. มุลินธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2544
- คณะทำงานเขตภูมิโนแคว้นฉะเชิงเทรา. รายงานการดำเนินการในเขตภูมิโนแคว้นฉะเชิงเทรา ก.ค. - ก.ย. 2546. ฉะเชิงเทรา, 2546
- จิตนา เสมาเงิน. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงสร้างงานในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคิ่งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526
- เฉลิมศักดิ์ บุญนำ. การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี. โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539
- ธวัช ทองมณี. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมเกษตรยั่งยืน : กรณีศึกษาเทคนิคการปลูกผักปลอดสารพิษ ตำบลบางเหริ่ง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539
- ณรงค์ หุดานูวัตรและคณะ. การพัฒนาเกษตรอีสาน เล่มที่ 9 เรื่อง เกษตรกรรมแบบผสมผสาน, รายงานเสนอต่อ ฝ่ายวางแผนการเกษตร โครงการเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร, 2529
- พนมพร ชันธิไชย. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรกรรมธรรมชาติ กรณีศึกษามูบ้าน จังหวัดสกลนคร. วิทยาลัยสกลนคร, 2536

- พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. ปฏิบัติการเหนือตำราการวิจัยทางสังคม. หน้า 196 – 199. กรุงเทพมหานคร. โครงการตำราวิทยาศาสตร์สุตสาทรกรรม. 2531
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาปัจจุบัน. ในทิวทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 6 -12. กรุงเทพมหานคร. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527
- พุกไธกะ มาชานู. ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว. กรุงเทพมหานคร. มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2530
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). ครึ่งทางโครงการนำร่องฯ. รายงานความก้าวหน้าโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย (ตุลาคม 2543 – มีนาคม 2545), 2545
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526
- วราพร ศรีสุพรรณและอรทัย อัจฉา. การประเมินผลโครงการสนับสนุนระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืนของศูนย์เทคโนโลยีเพื่อสังคม. การประชุมวิชาการประเพณีครั้งที่ 3 ระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องความขัดแย้งและทางออกของการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. หน้า 103 – 115 . มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. เกษตรกรรมทางเลือก ความหมาย ความเป็นมาและเทคนิควิถี. กรุงเทพมหานคร. พิมพ์ดี, 2539
- วีรบูรณ์ วิสารทสกุล. กระบวนการยอมรับการทำเกษตรกรรมทางเลือกในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรณีศึกษาหมู่บ้านหนองใหญ่. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีบริหารสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538
- วีระพล สุวรรณนันต์. กระบวนการตัดสินใจ. กรุงเทพมหานคร. บริษัทประยูรวงศ์, 2527
- วุฒิชัย จำนงค์. พฤติกรรมตัดสินใจ. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2523
- สมาใจ สังข์แสดม. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับของใหม่ของชาวนาภาคใต้ : ศึกษากรณีจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526
- สมพล ชื่นธีระวงศ์. ศึกษากระบวนการยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ ตามโครงการเจ้าพระยาตอมนบนของเกษตรกรในเขตท้องที่ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521
- สมพันธ์ เดชะอธิก. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน. ขอนแก่น. คลังนานาวิทยา, 2544

- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. เกษตรกรรมผสมผสาน ภูชีวิต ภูธรรม ฟังตนเองและฟังทรัพย์ในดินอย่างยั่งยืน.
เจริญวิทยการพิมพ์. กรุงเทพฯ, 2538
- สมศรี เพชรโชติ. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการการศึกษาต่อเนื่องที่จัด
ขึ้นโดยมหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538
- สิริรัตน์ บำรุงกรณ์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับและไม่ยอมรับนวัตกรรมของชาวนา : ศึกษากรณีจังหวัด
ปัตตานี. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2532
- สิรินภรณ์ เขฏฐากุล. ลักษณะการยอมรับของใหม่ในหมู่บ้าน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ระดับ
มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518
- เสถียร เขยประทับ. การสื่อสารงานนวัตกรรม. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525
- สุจิตรา บุญรัตพันธุ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร, 2534
- สุจินต์ ดาววีระกุล. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี
หมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา : แนวความคิดและวิธีการ
กรุงเทพมหานคร . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535
- สุนนา นาคพงศ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มโครงการกองทุนยาประจำหมู่บ้าน
ตำบลลาดกระทิง อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต.
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544
- สุภา ไยเมือง. เอกสารประกอบการบรรยายการประชุมปรึกษาหารือโครงการนำร่องเพื่อพัฒนา
เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยภาคกลาง. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545
- ลำลี ทองธิว และเผ่าไทย ทองธิว. กลวิธีเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้บริหารและครูก้าวหน้า.
กรุงเทพมหานคร. อักษรสัมพันธ์, 2526
- อุบลวรรณ สืบยุบล. ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัย : ศึกษาเฉพาะ
กรณีการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้มีรายได้น้อย โครงการฟื้นฟูนครบางบัว กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529

ภาษาอังกฤษ

- Barnard, Chester I. The Functions of the Executive. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1938
- Carroll, J.S. and others. Decision Research : a Field Guide / John S. Carroll and Eric J. Johnson (eds.). Newbury Park : Sage, 1990
- Cohen, John M., and Uphoff, Norman T. Rural development participation place in participation conceptual measures for project design. Implementation and Evaluation, Cornell University : Rural Development Committee, 1977 .
- Gbomita, Victor Kwasi Amedome. Microcomputer adoption behavior for unstruction by Pennsylvania business education teachers with emphasis on selected external and internal factors. Abstract form Porquest File : Dissertation Abstract Item : 9422640 (1994)
- Mason, Robert and Halter N. " Risk Attitude and the Forced Discontinuance of Agricultural. " Rural Sociology. 45 (Fall 1980) : 435 – 447
- Miles, Matthew B. Innovation in education. Fourth Edition. New York : Teacher College Press, 1964
- Newman, William H. ; Charles E. Summer ; and E. Kirby Warren. The Process Management. third edition. Englewood Cliffs, New Jersey. Prentice Hall, 1972
- Rogers, Everett M. and Shoemaker, F.F. Communication of Innovations : A Cross – Cultural Approach. New York : The Free Press, 1971
- Simon, Herbert A. Administrative Behavior. third edition. New York : The Mc Millan, 1978

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

เลขที่ □□□

แบบสัมภาษณ์

การเข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย : กรณีศึกษาเขตภูมินิเวศน์ฉะเชิงเทรา
 ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้สัมภาษณ์ _____ ที่อยู่ปัจจุบัน _____

ส่วนที่ 1 กรุณาวางกลมในคำตอบที่ต้องการเพียง 1 คำตอบในแต่ละข้อ

ข้อ	คำถาม	คำตอบ	ข้ามไป
1	ท่านเคยได้ยินชื่อโครงการนำร่องเพื่อเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยหรือไม่	เคย.....1 ไม่เคย.....2	ปิดสัมภาษณ์
2	ท่านได้ยินชื่อโครงการนำร่องฯ นี้ ครั้งแรกจากที่ไหน	คนในครอบครัวของท่าน.....1 เพื่อน / เพื่อนบ้าน / คนในชุมชน.....2 กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน/ นายอำเภอ .....3 เจ้าหน้าที่ทางราชการ .....4 เจ้าหน้าที่โครงการนำร่องฯ .....5 สื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ใบปลิว.....6	
3	ครอบครัวของท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้หรือไม่	เข้าร่วม.....1 ไม่เข้าร่วม.....2	
4	เพศ	ชาย.....1 หญิง.....2	
5	อายุของท่าน	21-25 ปี .....1 25-30 ปี .....2 31-35 ปี .....3 36-40 ปี.....4 41-45 ปี.....5 46-50 ปี.....6 51-55 ปี .....7 56 - 60 ปี.....8 60 ปีขึ้นไป.....9	

ข้อ	คำถาม	คำตอบ	ข้ามไป
6	ท่านมีสถานภาพอย่างไรในครอบครัว	ปู่ ย่า ตา ยาย .....1 ลูก ป้า น้า อา.....2 พ่อ แม่ .....3 ลูกชาย ลูกสาว .....4 หลานชาย หลานสาว.....5 ญาติ หรือผู้ขอเข้ามาอยู่อาศัย.....6	
7	การศึกษาสูงสุดของท่าน	ไม่ได้รับการศึกษา.....1 ต่ำกว่า ป. 1 .....2 ป.1 - ป.6 .....3 ม.1 - ม.3 .....4 ม.4- ม.6 / ปวช. ....5 ปวส. / ปริญญาตรีหรือสูงกว่า.....6	
8	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	1-2 คน .....1 3- 4 คน .....2 5 - 6 คน..... 3 ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป.....4	
9	รายได้ในครอบครัวต่อเดือน	ต่ำกว่า 3,000 บาท .....1 3,000 - 5,000 บาท .....2 5,000 - 10,000 บาท .....3 10,000- 20,000 บาท .....4 20,000 บาทขึ้นไป 5	
10	รูปแบบการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมของครอบครัวท่าน	ปลูกพืชอย่างเดียว.....1 เลี้ยงสัตว์อย่างเดียว.....2 ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์.....3	
11	ครอบครัวท่านได้รับการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการทำการเกษตรแบบยั่งยืนหรือไม่	ได้รับการสนับสนุน.....1 ไม่ได้รับการสนับสนุน.....2	ข้ามไปข้อ 13

12	ครอบครัวท่านได้รับการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการทำ การเกษตรแบบยั่งยืนจากแหล่งใด	จากภายในชุมชน .....1 จากภายนอกชุมชน.....2	
13	ท่านคิดว่า การได้รับการสนับสนุนทางการเงินมีส่วนช่วย ให้ครอบครัวท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ หรือไม่	มีส่วนช่วย.....1 ไม่มีส่วนช่วย.....2	
14	เจ้าหน้าที่โครงการนำร่องฯ ได้พาสมาชิกครอบครัวท่านไปดู ตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรมยั่งยืนในที่ใดบ้างหรือไม่	เคย.....1 ไม่เคย.....2	
15	ท่านคิดว่า การได้เห็นตัวอย่างความสำเร็จมีส่วนช่วยให้ ครอบครัว ท่านรู้สึกอยากเข้าร่วมโครงการหรือไม่	ใช่.....1 ไม่ใช่.....2	
16	เจ้าหน้าที่โครงการนำร่องฯ ติดต่อกับท่านบ่อยเพียงใด	มากกว่า 2-3 เดือน / ครั้ง .....1 2-3 เดือน / ครั้ง .....2 1-2 เดือน / ครั้ง .....3 2-3 สัปดาห์ / ครั้ง.....4 1 สัปดาห์ / ครั้ง .....5 2-3 วัน / ครั้ง .....6 1-2 วัน / ครั้ง .....7 ไม่เคยเลย.....8	ข้ามไปข้อ 18
17	เจ้าหน้าที่โครงการนำร่องฯ ติดต่อกับครอบครัวท่าน ด้วยจุดประสงค์ใดเป็นหลัก	ทักทายกันตามปกติ.....1 ส่งข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ต่างๆ.....2 ชักชวนให้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ .....3 ค้าขายสินค้า / ประกอบธุรกิจ.....4 ช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาการเกษตร.....5	
18	ท่านคิดว่า การติดต่อสื่อสารของเจ้าหน้าที่โครงการนำร่องฯ มีส่วนช่วยให้ครอบครัวท่านคิดจะเข้าร่วมโครงการหรือไม่	ใช่ .....1 ไม่ใช่.....2	
19	ท่านคิดว่า โครงการนำร่องฯ มีประโยชน์กับครอบครัว ของท่านหรือไม่	มีประโยชน์.....1 ไม่มีประโยชน์.....2	ข้ามไปข้อ21

ข้อ	คำถาม	คำตอบ	ข้ามไป
20	ทำไม ท่านคิดว่า โครงการนำร่องฯ นี้มีประโยชน์ต่อ ครอบครัวของท่าน	<p>ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น.....1</p> <p>ได้ลบล้างหนี้สิน.....2</p> <p>มีเงินออมมากขึ้น.....3</p> <p>ใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด.....4</p> <p>ได้ปรับปรุงสภาพดินและน้ำ.....5</p> <p>ได้รักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตนเอง.....6</p> <p>เปลี่ยนวิธีการเกษตรรูปแบบใหม่.....7</p> <p>คนในครอบครัวมีงานทำร่วมกัน.....8</p> <p>สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต.....9</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....10</p>	จบการสัมภาษณ์
21	ทำไม ท่านคิดว่า โครงการนำร่องฯ นี้ไม่มีประโยชน์ต่อ ครอบครัวของท่าน	<p>ต้องลงทุนทั้งเงินและแรงงานสูง.....1</p> <p>ไม่น่าจะสามารถปรับปรุงดินและน้ำได้.....2</p> <p>ใช้เวลามากเกินไปกว่าจะได้ผลผลิต.....3</p> <p>ไม่น่าจะรักษาสภาพแวดล้อมได้.....4</p> <p>มีขั้นตอนซับซ้อนมากมาย.....5</p> <p>มีรูปแบบการเกษตรอื่นที่ดีกว่า.....6</p> <p>คนในครอบครัวต้องเหนื่อยกันมากขึ้น.....7</p> <p>ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่โครงการเสมอ.....8</p> <p>ไม่เหมาะสมกับพื้นที่นี้.....9</p> <p>อื่นๆ ระบุ.....10</p>	
22	ท่านคิดว่า ต่อไปในอนาคต ท่านมีโอกาสที่จะทำการ เกษตรกรรมยั่งยืนหรือไม่	<p>มีโอกาส.....1</p> <p>ไม่มีโอกาส.....2</p>	

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการนำร่องฯ นี้

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านทัศนคติ

โปรดกาเครื่องหมายกากบาท x ในแต่ละข้อเพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย

คำถาม	ระดับทัศนคติ			
	เห็นด้วยอย่างมาก	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นอย่างมาก
1. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยเกษตรกรลดภาระหนี้สินและสร้างรายได้มากขึ้น				
2. เกษตรกรมียังยืนสามารถรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนได้				
3. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรในชุมชนได้อย่างคุ้มค่า				
4. เกษตรกรมียังยืน สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกได้				
5. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรมีวิธีควบคุมวัชพืช โรคและแมลงได้ดีขึ้น				
6. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความไม่อุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำได้				
7. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรวางแผนการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ				
8. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรจัดการด้านการผลิต การแปรรูปและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ				
9. เกษตรกรมียังยืนช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน				
10. เกษตรกรมียังยืนเป็นวิธีการเกษตรที่มีประโยชน์ต่อชีวิตเกษตรกรในปัจจุบันอย่างแท้จริง				

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านความเชื่อมั่น

โปรดกาเครื่องหมายกากบาท x ในแต่ละข้อเพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย

คำถาม	ระดับความเชื่อมั่น			
	เชื่อมั่นอย่างมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	ไม่เชื่อมั่น	ไม่เชื่อมั่นอย่างมาก
1. เกษตรกรรมยั่งยืนเสริมสร้างรายได้ให้มากขึ้น				
2. โครงการนำร่องฯ ช่วยลดภาระหนี้สินได้อย่างมาก				
3. ขั้นตอนเกษตรกรรมยั่งยืนของโครงการนำร่องฯ ช่วยสร้างประสิทธิภาพทางการเกษตร				
4. เกษตรกรรมยั่งยืน ช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น				
5. เกษตรกรรมยั่งยืนช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป				
6. เกษตรกรรมยั่งยืนสร้างมาตรฐานและคุณภาพทางการเกษตรได้อย่างเป็นปกติ				
7. เกษตรกรรมยั่งยืนมีระบบการจัดการด้านการผลิต การจัดการและการแปรรูปที่มีประสิทธิภาพ				
8. เกษตรกรรมยั่งยืนมีระบบการวางแผนการลงทุนที่มีประสิทธิภาพให้แก่เกษตรกร				
9. เกษตรกรรมยั่งยืนช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชนได้ต่อไปในอนาคต				
10. เกษตรกรรมยั่งยืนสามารถสานต่อไปยังรุ่นลูกหลานได้ในอนาคต				

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก (Indepth - Interview)
การเข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย
: กรณีศึกษาเขตภูมิเวศน์จะเชิงเทรา

1.ฐานภูมิปัญญา

- ท่านและครอบครัวของท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนในช่วงก่อนที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
  - เหตุใด ท่านและครอบครัวของท่านจึงยอมรับรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน
  - ก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านและครอบครัวของท่านมีร่างกายและสภาพจิตใจเป็นอย่างไรบ้าง
    - หลังจากท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านและครอบครัวมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงสดชื่นเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด
    - ท่านและครอบครัวของท่านมีความอบอุ่นและสุขใจ หรือไม่ ที่ได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้
    - ท่านและครอบครัวของท่านมีความภาคภูมิใจในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ท่านทำมาก-น้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
    - ท่านมีแนวความคิดที่จะสานต่อรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนไปสู่ลูกหลานของท่านหรือไม่ อย่างไร
    - ในชุมชนของท่าน มีการให้ความรู้แก่บุตรหลานเรื่องการทำเกษตรกรรมยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร
    - ท่านคิดว่าในท้องถิ่นของท่านมีภูมิปัญญาอะไรบ้าง และรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนมีส่วนรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่หรือไม่ เหตุใด
    - ท่านคิดว่า รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนมีส่วนสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้กับท่านมาก - น้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
    - ท่านคิดว่า จะสามารถสร้างกระบวนการกลุ่มและการทำงานเครือข่ายรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชนของท่านได้มาก - น้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

2.ฐานการผลิต

- สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวท่านเป็นอย่างไรก่อนที่ท่านจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้
- หลังจากที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านมีรายได้และความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- ท่านมีภาระหนี้สินก่อนหน้าที่จะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ หรือไม่ มาจากสาเหตุใด
- ปัจจุบันมีการจัดการภาระหนี้สินเหล่านั้นได้มาก-น้อยเพียงใด

- ท่านได้รับการสนับสนุนด้านการเงินเพื่อโครงการนำร่องฯ นี้หรือไม่ อย่างไร และจัดการอย่างไรบ้าง
- ก่อนที่ท่านจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านมีแผนการลงทุนหรือไม่ อย่างไร
- ท่านมีแผนการลงทุนในช่วงนี้และต่อไปในอนาคตอย่างไร
- ก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านมีเงินออมหรือไม่
- หลังจากเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านมีเงินออมมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะเหตุใด และท่านแบ่งสัดส่วนการใช้จ่ายเงินออมเหล่านั้นอย่างไร
- ท่านคิดว่า ครอบครัวยุคของท่านมีฐานะการเงินที่มั่นคงขึ้นหรือไม่ หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว
- ท่านสามารถพึ่งพาตนเองต่อไปในอนาคตได้มาก-น้อยเพียงใด
- สำหรับเรื่องการเพาะปลูก ท่านมีวิธีการเพาะปลูกอย่างไรก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้
- ท่านประสบปัญหาด้านการเพาะปลูกอย่างไรบ้างก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้
- ก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านมีวิธีการแปรรูปผลผลิตอย่างไร และประสบปัญหาอย่างไรบ้าง
- ก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านมีวิธีการจัดจำหน่ายผลผลิตอย่างไร และประสบปัญหาอย่างไรบ้าง
- ก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านมีวิธีการจัดการด้านการตลาดอย่างไร และประสบปัญหาอย่างไรบ้าง
- เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเพาะปลูกไปอย่างไรบ้าง
- ปัญหาด้านการเพาะปลูกที่เคยมีมาก่อนได้ลดลงไปหรือไม่ อย่างไร เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ แล้ว
- เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านเปลี่ยนแปลงวิธีการแปรรูปผลผลิตไปอย่างไรบ้าง
- ปัญหาด้านการแปรรูปผลผลิตที่เคยมีมาก่อนได้ลดลงไปหรือไม่ อย่างไร เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
- เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านเปลี่ยนแปลงการจัดจำหน่ายผลผลิตไปอย่างไรบ้าง
- ปัญหาด้านการจัดจำหน่ายผลผลิตที่เคยมีมาก่อนได้ลดลงไปหรือไม่ อย่างไร เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว
- ก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้ ท่านเคยได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาจากแหล่งใดบ้าง และท่านมีส่วนร่วมในเรื่องเหล่านี้มาก-น้อยเพียงใด

- เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ ท่านได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาจากแหล่งใดบ้าง และท่านมีส่วนร่วมในเรื่องเหล่านี้มาก-น้อยเพียงใด
- เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว ท่านเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการด้านการตลาดไปอย่างไรบ้าง
- ปัญหาด้านการจัดการด้านการตลาดที่เคยมีมาก่อนได้ลดลงไปหรือไม่ อย่างไร เมื่อท่านได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว
- ท่านคิดว่า รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนสร้างความมั่นคงให้กับอาชีพเกษตรกรรมของท่านได้มาก-น้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

3. ฐานทรัพยากร

- สภาพแวดล้อมในพื้นที่การเกษตรของท่านก่อนที่ท่านจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ เป็นอย่างไร
- เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ นี้แล้ว สภาพแวดล้อมในพื้นที่การเกษตรของท่านเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่า รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ท่านทำอยู่นี้ช่วยสร้างอุดมสมบูรณ์ในด้านใดบ้าง
- สำหรับเรื่องดิน ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสภาพดินในพื้นที่การเกษตรของท่าน ในช่วงก่อนที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
- เกษตรกรรมยั่งยืนได้สร้างผลดีในเรื่องสภาพดินให้แก่ท่านอย่างไร
- สำหรับเรื่องน้ำ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสภาพน้ำในพื้นที่การเกษตรของท่าน ในช่วงก่อนที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
- เกษตรกรรมยั่งยืน ได้สร้างผลดีในเรื่องสภาพน้ำให้แก่ท่านอย่างไร
- สำหรับเรื่องการใช้สารเคมี ท่านมีการใช้สารเคมีในการทำเกษตรอย่างไรในช่วงก่อนที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการลดใช้สารเคมีในรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ท่านทำอยู่ และสร้างประโยชน์อะไรให้แก่ท่านบ้าง
- สำหรับเรื่องเครื่องจักร ท่านมีการใช้เครื่องจักรเพื่อการเพาะปลูกอย่างไรในช่วงก่อนที่ท่านเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
- ท่านคิดว่า การลดการใช้เครื่องจักรในการเพาะปลูกตามวิธีการของเกษตรกรรมยั่งยืนได้สร้างผลดี-ผลเสีย แก่ท่านอย่างไรบ้าง

- สำหรับเรื่องการควบคุม ท่านมีวิธีการควบคุมวัชพืช โรคและแมลงอย่างไรในช่วงก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
- ปัญหาเรื่องวัชพืช โรคและแมลงในช่วงนี้ที่ท่านทำเกษตรกรรมยั่งยืนแล้ว เป็นอย่างไรบ้าง
- เกษตรกรรมยั่งยืนได้เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านใดอีกบ้างนอกจากที่กล่าวมา
- ท่านคิดว่า รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมในพื้นที่การเกษตรของท่านได้ยาวนานจริงหรือ เพราะเหตุใด

4. ชุมชน

- คนในชุมชนของท่านยอมรับรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนมาก-น้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
- ท่านคิดว่า ท่านมีความเข้าใจเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืนเพียงพอที่จะถ่ายทอดให้กับเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนของท่านหรือไม่
- ท่านคิดว่า คนในชุมชนของท่านที่ไม่ยอมรับรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนเพราะเหตุใด
- ท่านสามารถโน้มน้าวใจให้คนเหล่านั้นเข้าร่วมการเกษตรกรรูปแบบนี้ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ท่านคิดว่า รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ท่านทำอยู่นี้ มีส่วนสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชนของท่านได้หรือเพราะเหตุใด
- ท่านคิดว่า ท่านสามารถรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อจัดการและดูแลทรัพยากร รวมถึงแก้ไขปัญหา ต่างๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนได้มาก-น้อยเพียงใด อย่างไร
- ท่านคิดว่า ท่านจะรักษารูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนให้ดำรงไว้ในชุมชนของท่านได้อย่างไร

ภาคผนวก ข.

แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน

เกษตรกรรมยั่งยืน คือ แบบแผนของเกษตรกรรมที่รักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำและความหลากหลายทางชีวภาพให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการรักษาระดับของผลิตในปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอต่อความต้องการพื้นฐานของเกษตรกรและผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของชุมชนเกษตรกรรมและสังคมโดยรวม

แนวคิดของเกษตรกรรมยั่งยืน สามารถแบ่งได้ 4 แนวคิด (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2544) ดังนี้

1. ความคิดเชิงระบบ หมายถึง ส่วนประกอบหรือองค์ประกอบย่อยของระบบเกษตรทั้งหมดที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำสิ่งเหล่านี้มาวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ และกำหนดระดับความเพียงพอและสมดุลให้กับเกษตรกรและทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถเกื้อกูลกันได้ เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิตให้ยั่งยืนโดยได้รับผลตอบแทนทางปริมาณและคุณภาพการผลิต รวมทั้ง การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่คุ้มค่าในระยะเวลายาวนาน

2. ความคิดเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ระบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่เป็นมาในอดีต มีกิจกรรมหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน โดยอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติให้เกิดการเกื้อกูลกัน มีลักษณะเป็นพลวัตหรือวัฏจักรเชิงกิจกรรม โดยใช้ความยั่งยืนทางจิตใจและความอดทนอย่างสูง ทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี

3. ความคิดเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการส่งเสริมแบบปัจเจกบุคคลในเกษตรกรขนาดกลาง และส่งเสริมเป็นรายกลุ่มในเกษตรกรขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดพลังต่อรองและสร้างเครือข่ายของเกษตรกรควบคู่กัน โดยคำนึงรายได้ที่มุ่งเน้นการผลิตที่มีแผนการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าด้านการเกษตร ดังนั้นเกษตรกรต้องมีความรู้ ความตั้งใจและความพร้อมในการเตรียมรับกับความไม่แน่นอนของราคาสินค้าในระบบตลาด

4. ความคิดเชิงกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมด้านเกษตรกรรมในการสร้างความยั่งยืนในการผลิต โดยมีรายได้เพียงพอและไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

รูปแบบของเกษตรกรรมยั่งยืนมีหลากหลายรูปแบบ แตกต่างไปตามพื้นฐานความเชื่อ ความ เป็นมา และความเหมาะสมกับแต่ละภูมิภาค และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ / ชุมชน รูปแบบหลักๆของเกษตรกรรมยั่งยืนที่แพร่หลายในประเทศไทย มี 5 รูปแบบ ได้แก่

1. เกษตรกรรมแบบผสมผสาน (Integrated Farming)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2545) ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นรูปแบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละกิจกรรมต้องจัดการให้มีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ณรงค์ หุตาณัฐ และคณะ (2529) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นระบบเกษตรกรรมที่มุ่งเป้าหมายไปที่การประสานเกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์ เศษซากและผลพลอยได้จากการปลูกพืชจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ และในทางตรงข้าม ผลที่ได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็จะเป็นประโยชน์ต่อพืชด้วย

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และคณะ (2539) ได้กล่าวว่า เป็นระบบการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชและ / หรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละอย่าง สามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น เกษตรกรรมแบบผสมผสานจึงเป็นระบบที่เกื้อกูลกันของกิจกรรมอย่างน้อย 2 กิจกรรมในพื้นที่และระยะเวลาเดียวกัน มีเป้าหมายการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก

2. เกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic Farming)

กระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (1981) อ้างในวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และคณะ (2539) ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมอินทรีย์ไว้ว่า เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ เกษตรกรรมอินทรีย์อาศัยการปลูกพืชหมุนเวียน เศษซากพืชและสัตว์ มูลสัตว์ พืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยพืชสด การใช้อาหารจากการคั่วของหินแร่ รวมทั้ง หลักการควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีชีวภาพเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน เป็นแหล่งอาหารของพืชรวมทั้ง เป็นการควบคุมศัตรูพืชต่างๆ เช่น แมลง โรค และวัชพืช เป็นต้น

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นรูปแบบการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีปราบศัตรูพืช และฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต เกษตรกรรมอินทรีย์มุ่งเน้นความสำคัญในการบำรุงรักษาดินให้สมบูรณ์ และรักษาความสมดุล ของระบบนิเวศเป็นสิ่งสำคัญ

เกษตรกรรมอินทรีย์จึงเป็นระบบเกษตรที่อยู่บนพื้นฐานความรู้เรื่องดินเป็นสิ่งสำคัญ คำนึงความอุดมสมบูรณ์ของดินที่มีส่วนที่ทำให้พืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ไปด้วย

3. เกษตรกรรมธรรมชาติ (Natural Farming)

มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ ผู้วางหลักการเกี่ยวกับเกษตรกรรมธรรมชาติที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก โดยมีรากฐานไว้ 4 ประการ (อ้างในวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญและคณะ, 2539) กล่าวคือ

- ไม่มีการไถพรวนดิน

- งดเว้นการใส่ปุ๋ย
- ไม่กำจัดวัชพืช
- ไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช

ทั้งนี้ วิธีการของมาซาโนบุ ฟูกุโอกะ มิใช่เกษตรกรรมแบบดั้งเดิมและเกษตรกรรมอินทรีย์แบบตะวันตก แต่เป็นการเพิ่มการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินโดยใช้จุลินทรีย์โดยใช้รากพืชแทนเครื่องจักรไถพรวน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2545) ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมธรรมชาติไว้ว่าเป็นแบบแผนการเกษตรที่ยึดถือหลักการไม่แทรกแซงธรรมชาติ เช่น ไม่มีการไถพรวนดิน ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยหมัก ไม่มีการกำจัดศัตรูพืช และไม่ใช้สารเคมีการเกษตร ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการจัดระบบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อควบคุมวัชพืช โรค แมลง และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ดังนั้น เกษตรกรรมธรรมชาติเป็นการปฏิเสศแนวทางวิทยาศาสตร์ ดำเนินวิธีการเกษตรให้สอดคล้องกับธรรมชาติให้มากที่สุด มีการเพาะปลูกเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การใช้ฟางคลุมดิน การงอกของเมล็ดพืช เป็นต้น โดยเน้นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเป็นสำคัญ

4. วนเกษตรกรรม (Agro Forestry)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2545) ได้ให้ความหมายของวนเกษตรกรรมไว้ว่า เป็นแบบแผนการผลิตทางการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการปลูกไม้ยืนต้น และพืชพรรณใช้สอยต่างๆ ในระบบเกษตร เพื่อฟื้นฟู / รักษาสมดุลของระบบนิเวศเกษตรในเขตร้อน พร้อมกับได้ประโยชน์ใช้สอยทั้งในด้านอาหาร สมุนไพร และไม้ใช้สอยสำหรับเกษตรกรและชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2544) ได้กล่าวถึงวนเกษตรไว้ว่า เป็นการปลูกพืช ผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น ปลูกป่าในพื้นที่เดียวกัน โดยมีการเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดปัจจัยการเกื้อกูลในระบบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองการพออยู่ พอกิน

ดังนั้น วนเกษตรเป็นการทำกิจกรรมควบคู่ไปกับการรักษาสภาพป่าเพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกัน ก็สามารถให้ผลผลิตตามความต้องการของเกษตรกรได้ด้วย

5. เกษตรกรรมทฤษฎีใหม่ (Neo - Agricultural Theory)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2545) ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมทฤษฎีใหม่ไว้ว่าเป็นรูปแบบเกษตรกรรมซึ่งให้ความสำคัญกับการวางแผนผัง และจัดสัดส่วนความสำคัญของแหล่งน้ำ และกิจกรรมการผลิตอื่นๆ เช่น การเลี้ยงปลา นาข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก เป็นต้น ให้สมดุล ทำให้มีการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้กิจกรรมการผลิตเกื้อกูลกันได้ง่าย ตอบสนองความมั่นคงทางอาหาร และเป็นรากฐานของเศรษฐกิจแบบเพียงพอ

ทั้งนี้การเกษตรแบบยั่งยืน อาจจะเป็นรูปแบบการเกษตรแบบใดก็ได้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับการเลือกตัดสินใจของเกษตรกรเอง และเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละภูมิภาค สามารถให้ผลผลิตที่ปลอดภัยและหลากหลาย เพื่อลดความเสี่ยงภัยและการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนมีความมั่นใจในการส่งผ่านแนวทางดังกล่าวไปสู่อนาคต

กรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้สรุปความแตกต่างของระบบเกษตรกรรมยั่งยืนกับเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวมีดังต่อไปนี้

เกษตรกรรมเชิงเดี่ยว	เกษตรกรรมยั่งยืน
มีกิจกรรมการผลิตอย่างเดี่ยวในพื้นที่ขนาดใหญ่ เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่นการจัดการของเสีย สารเคมี เป็นต้น	มีกิจกรรมการผลิตหลายอย่างๆ ทั้งในพื้นที่เดียวกัน และบางครั้งอาจจะอยู่หลายแปลงก็ได้ ทำให้จัดกิจกรรมการผลิตให้เกื้อกูลผสมผสานได้ง่าย
ใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก เช่น ปุ๋ย สารเคมี การเกษตร	ใช้ปัจจัยการผลิตจากภายในเป็นหลัก ลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้น้อยที่สุด จนกระทั่งไม่ใช้เลย
ผลิตเพื่อขายหรือส่งออกเป็นสำคัญ ความผันผวนของราคาในตลาดจะมีผลต่อความอยู่รอดของเกษตรกรมาก	ผลิตเพื่อขายได้ด้วย แต่ความหลากหลายของกิจกรรมการผลิตจะสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและตอบสนองต่อระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้ง่ายกว่า
ได้ผลผลิตสูงในระยะแรกๆ และลดลงในระยะยาว	ได้ผลผลิตสม่ำเสมอ โดยในระยะยาวจะให้ผลผลิตมากกว่า
มักให้ความสำคัญกับคุณภาพภายนอก เช่น สี ขนาด น้ำหนัก ปริมาณ ซึ่งไม่ใช่คุณภาพที่แท้จริง	ให้ความสำคัญกับคุณภาพภายใน เช่น กลิ่น รสชาติ แร่ธาตุอาหาร การเก็บรักษา เป็นต้น
เกษตรกรสูญเสียเงินตราให้กับบริษัทขนาดใหญ่และบรรษัทข้ามชาติในสัดส่วนมาก	เกษตรกรสูญเสียเงินตราให้กับบริษัทขนาดใหญ่และบรรษัทข้ามชาติในสัดส่วนมากไม่พึ่งพาบริษัทต่างประเทศมาก
ส่งไปขายในตลาดที่เป็นอยู่ง่าย แต่จะมีปัญหาในเรื่องตลาดในระยะยาว	ในระยะแรกมีความจำเป็นต้องบุกเบิกและพัฒนาระบบตลาดขึ้น แต่ในระยะยาวจะก่อให้เกิดผลดีมากกว่า

เป็นระบบเกษตรกรรมชั่วคราว ต้องย้ายพื้นที่ หรือ เลิกการผลิตไปในที่สุด	ทำเกษตรกรรมในพื้นที่เดิมได้อย่างยั่งยืนยาวนาน
--	---

สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาและส่งเสริมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน มีดังนี้

การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์เพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นคงของภาคเกษตร โดยขยายกระบวนการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อเพิ่มศักยภาพของเกษตรกร ด้วยการยกระดับรายได้ควบคู่กับการมีงานทำ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนจะเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาเพื่อการสร้างความสมดุลระหว่างการผลิตกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะนำไปสู่การปรับโครงสร้างการผลิตและการค้า ให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจโดยรวม

แนวทางการพัฒนาที่ได้กำหนดไว้ มีดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน โดยให้เกษตรกรเรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในหลายรูปแบบ
- 2) ขยายการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อสร้างดุลยภาพของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และเสริมสร้างขีดความสามารถการเพิ่มผลผลิต เพื่อให้การเกษตรแบบยั่งยืน อยู่รอดได้ในเชิงพาณิชย์ โดยให้มีการจำแนกประเภทกิจกรรมทางการเกษตรแบบยั่งยืนที่มีโอกาสในการพัฒนาสูงให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และช่องทางการตลาดที่แตกต่างกัน
- 3) สร้างระบบเครือข่ายให้สามารถเชื่อมโยงการเกษตรแบบยั่งยืนและระบบเศรษฐกิจชุมชน พร้อมทั้งพิจารณาจัดทำมาตรฐานการผลิตและคุณภาพสินค้าเกษตรแบบยั่งยืนควบคู่ไปกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ผลิตและผู้บริโภค ให้ตระหนักในเรื่องคุณภาพของสินค้าเกษตรปลอดภัย
- 4) สร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่เกษตรกร เพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งเร่งรัดการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อทดแทนสารเคมีการเกษตรและให้ มีการขยายผลในเชิงพาณิชย์อย่างกว้างขวาง

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน ได้กำหนดไว้ 6 ด้าน (สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ, 2544) ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยในการผลิตเชิงอนุรักษ์ คือ มีการนำมาใช้อย่างประหยัด คุ่มค่าและมีประสิทธิภาพ
2. ด้านสังคม เกษตรกรและชุมชนมีการยอมรับแนวคิดและเข้าใจถึงระบบของเกษตรกรรมยั่งยืนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาหรือดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นปัจจัยในการผลิตให้เกิดความยั่งยืนในสังคม
3. ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรมีแหล่งอาหารที่เพียงพอ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดรายจ่ายโดยไม่ต้องใช้จ่ายในการซื้ออาหารเป็นประจำทุกวัน แต่สามารถหาอาหารได้จากแหล่งผลิตของเกษตรกรเองได้ ทำให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารในการบริโภคอย่างเพียงพอให้กับครัวเรือนของตนเอง สามารถขยายผลผลิตและมีความต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการพึ่งพาจากภายนอกน้อยลง
4. ด้านอาชีพ เกษตรกรที่ดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมยั่งยืนจะเป็นเกษตรกรที่มีงานทำตลอดปี ในการดูแลผลผลิตอย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การจัดจำหน่ายและการบริหารจัดการไร่นา ทำให้ไม่มีการอพยพไปทำงานที่อื่น
5. ด้านสุขภาพกายและใจ เมื่อเกษตรกรมีความมั่นคงทางด้านอาหาร รายได้ ผลผลิตและสภาพแวดล้อม จะทำให้เกษตรกรมีสุขภาพกายและใจที่สดชื่น แข็งแรง
6. ด้านการศึกษา เกษตรกรที่ดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างน้อยที่สุดตามการศึกษาพื้นฐานที่รัฐบาลกำหนด เพื่อให้บุตรหลานเหล่านี้มีความรู้ความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมยั่งยืนให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชนต่อไป

ข้อมูลเกี่ยวกับเขตภูมินิเวศน์จะเชิงเทรา

โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในเขตภูมินิเวศน์จะเชิงเทรา มีระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2544 - 2546 โดยครอบคลุม มี 3 อำเภอในจังหวัดจะเชิงเทรา ได้แก่ อำเภอสนามไชยเขตและอำเภอท่าตะเกียบ โดยกระจายอยู่ในพื้นที่ 12 หมู่บ้าน ดังนี้

อำเภอสนามชัยเขต จำนวน 11 หมู่บ้าน ดังนี้

1. บ้านบางพะเนียง	หมู่ที่ 2	ต.คูยายหมี่
2. บ้านสระไม้แดง	หมู่ที่ 5	ต.คูยายหมี่
3. บ้านยางแดง	หมู่ที่ 6	ต.คูยายหมี่
4. บ้านวังไทร	หมู่ที่ 7	ต.คูยายหมี่

5. บ้านท่าม่วง	หมู่ที่ 9	ต.คูยายหมี่
6. บ้านอ่างทอง	หมู่ที่ 10	ต.คูยายหมี่
7. บ้านห้วยกบ	หมู่ที่ 15	ต.คูยายหมี่
8. บ้านหนองคล้า	หมู่ที่ 5	ต. คูยายหมี่
9. บ้านป่าอีแตน	หมู่ที่ 12	ต. คูยายหมี่
10. บ้านห้วยน้ำใส	หมู่ที่ 1	ต.ลาดกระทิง
11. บ้านหนองแสง	หมู่ที่ 1	ต.ลาดกระทิง

อำเภอท่าตะเกียบ จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ

12. บ้านทุ่งยายชี	หมู่ที่ 3	ต.ท่าตะเกียบ
-------------------	-----------	--------------

ทั้งนี้ ในเขตภูมินิเวศน์จะเชิงเทรา ได้มีการปฏิบัติตามแผนงานที่ตั้งไว้ในโครงการนำร่องฯ ตามแผนงานต่างๆ (รายงานการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในรอบปีที่ 2 โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2546) ดังนี้

แผนงานที่ 1 การพัฒนาบุคลากรและองค์กรชุมชน

โดยภาพรวม แผนงานด้านนี้ของโครงการนำร่องฯ พบว่า ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดของเกษตรกรรมยั่งยืนและการพึ่งพาตนเองมีการเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว แต่เกษตรกรยังขาดความมั่นใจต่อการนำไปปฏิบัติจริง ส่วนใหญ่อยู่ในขั้นตอนของการทดลองปฏิบัติ และยังดำเนินการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมี และรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืนควบคู่กันไป แต่เริ่มที่จะมีแนวโน้มที่จะลด ละการใช้สารเคมีในการเกษตรลง โดยต้องการลดต้นทุนการผลิต ความต้องการรายได้ที่เป็นตัวเงินเพื่อค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาของบุตรหลานและต้องการขอใช้หนี้สินที่มีอยู่

แผนงานที่ 2 งานวิจัยและการพัฒนา

สำหรับในงานวิจัยและการพัฒนาในเขตภูมินิเวศน์นี้ มีทั้งหมด 5 เรื่องตามแผนงาน 3 ปีของโครงการนำร่องฯ โดยลงมือปฏิบัติแล้ว 3 เรื่อง พบว่า

- โครงการศึกษาวิจัยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนกับหนี้สิน มีการเคลื่อนงานที่ค่อนข้างล่าช้า การติดตามของคณะวิจัยภายนอกไม่ค่อยต่อเนื่อง แม้พยายามแก้ไขด้วยการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะวิจัย แต่ก็ยังไม่ค่อยได้ผลนัก

- โครงการวิจัยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนกับความมั่นคงทางอาหาร ประสบปัญหาเช่นเดียวกับโครงการแรก

- โครงการวิจัยปฎิชีวะภาพกับการอนุรักษ์ปรับปรุงดิน ยังอยู่ในระหว่างการทำเนิงานวิจัย ในเขตภูมินิเวศน์ฉะเชิงเทรา งานวิจัยยังไม่ตอบสนองวัตถุประสงค์เนื่องจากความเข้าใจและการให้ความสำคัญต่องานวิจัยของสมาชิกมีน้อย ประกอบกับความไม่คุ้นเคยกับงานวิชาการ รวมทั้ง การเริ่มงาน และการดำเนินงานที่ล่าช้าด้วย

แผนงานที่ 3 การผลิต การแปรรูปและการตลาด

ในเขตภูมินิเวศน์ฉะเชิงเทรา สามารถทำได้ใกล้เคียงตามแผนที่กำหนดไว้ เกษตรกรที่เป็น ตัวอย่างของรูปธรรมในแปลงมี 18 ราย ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากระบบการผลิตได้มีการปรับก่อนหน้าที่จะมีโครงการฯ นี้ ทำให้โครงการนำร่องฯ นี้เป็นการเข้ามาช่วยให้ระบบการผลิตง่ายขึ้น สำหรับรูปแบบของการผลิตในระยะต้นเป็น แบบเกษตรผสมผสาน และเกษตรกรทั้ง 18 รายกำลังปรับให้เป็นรูปแบบวนเกษตร เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับการ ดำรงชีวิตโดยการหาของป่า

การจัดการน้ำในแปลง ถือเป็นจุดที่น่าสนใจเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำที่ไม่สามารถใช้ได้ เพียงพอตลอดปี เกษตรกรพยายามเรียนรู้ที่จะหาวิธีในการจัดระบบที่ประหยัดแรงงานและประหยัดน้ำในการให้น้ำกับ พืช

นอกจากนี้ ยังมีการขายผลตั้งกลุ่มนาอินทรีย์มีการร่วมมือกับเครือข่ายสีเขียว (Green Net) เพื่อขยายด้านการตลาดของข้าวปลอดสารพิษ โดยสมาชิกเป็นเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายและเป็นสมาชิก โครงการนำร่องฯ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้มีแนวโน้มในการปรับแนวคิดได้ง่าย เพราะสามารถเห็นผลการปฏิบัติได้จริง

แผนงานที่ 4 การบริหารจัดการ

ในช่วงแรก เขตภูมินิเวศน์ฉะเชิงเทรามีปัญหาการขาดเจ้าหน้าที่ข้อมูล จนมาในช่วงปี พ.ศ. 2546 มีการจัดจ้างบุคลากรเข้ามาทดแทนทำให้การดำเนินงานด้านข้อมูลได้รับการพัฒนามากขึ้น แต่ก็ยังคงมี ปัญหาเรื่องฐานข้อมูลของสมาชิกและฐานข้อมูลชุมชนอยู่

สำหรับการดำเนินงานด้านสำนักงาน เริ่มมีความคล่องตัวขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ทั้งในด้าน งบประมาณและบุคลากร สำหรับ ปี พ.ศ. 2546 มีการถ่ายทอด ฝึกฝนทักษะวิธีการทำงานด้านสำนักงานให้กับ เกษตรกร ให้เรียนรู้และคุ้นเคยกับเอกสารอย่างเป็นระบบ

นอกจากแผนงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในส่วนของการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ในเขตภูมินิเวศน์ฉะเชิงเทรา มีกลุ่มองค์กรย่อย 11 กลุ่ม จำนวน 806 ครัวเรือนรวมตัวกันเป็นเครือข่ายระดับภูมินิเวศน์โดยที่ เป็นกลุ่มที่มีฐานมาจากกลุ่มออมทรัพย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมการออมภายในของกลุ่มและชุมชน เพื่อสร้าง

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของสมาชิกในกลุ่มและเพื่อสร้างสวัสดิการของชุมชน ซึ่งมีการดำเนินงานมาก่อนที่จะมีโครงการนำร่องฯ เข้ามาในพื้นที่

ทั้งนี้ ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย จะต้องมีความสมบัติตามที่ระบุไว้ในระเบียบโครงการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความตั้งใจในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

2. เกษตรกรรายย่อยต้องมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองไม่เกิน 50 ไร่ มีการจัดสรรที่ดินทำเกษตรยั่งยืนตั้งแต่ 1-5 ไร่ ซึ่งที่ดินที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ จะต้องอยู่ในหมู่บ้านที่สมาชิกอาศัยอยู่หรือหมู่บ้านใกล้เคียงที่สะดวกต่อการติดตามงานของคณะทำงานโครงการนำร่องฯ

3. เกษตรกรรายย่อยที่เสนอขอรับการสนับสนุนจะต้องไม่ทับซ้อนกับโครงการอื่นๆ

ของรัฐที่สมาชิกได้รับการสนับสนุนทุนและกำลังดำเนินการอยู่ได้แก่ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการเสริมการเรียนรู้และเศรษฐกิจชุมชนของกองทุนเพื่อสังคม และโครงการปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเกษตรกรรายย่อยจะต้องปรับระบบเกษตรกรรมยั่งยืนใน 4 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

- เกษตรผสมผสาน

- เกษตรอินทรีย์

- เกษตรธรรมชาติ

- วนเกษตร

4. เกษตรกรรายย่อยที่เสนอโครงการต้องมีแรงงานในครัวเรือนที่สามารถดำเนินโครงการได้เอง

5. เกษตรกรรายย่อยที่เสนอโครงการต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิตยูเนียนฯ มาอย่างน้อย 1 ปี เพื่อยืนยันความพร้อมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ผ่านกระบวนการเสริมการศึกษามาระดับหนึ่ง ผ่านการฝึกวินัย การบริหารเงินในครอบครัวมีการจัดสรรเงินเพื่อออมทรัพย์

ภาคผนวก ค.

1. ทักษะของเกษตรกรรายย่อย ที่มีต่อโครงการนำร่องฯ

ผู้วิจัยแบ่งการรายงานผลออกเป็น 2 ส่วน คือ

- ตารางแสดงค่าร้อยละและจำนวนเกษตรกรรายย่อย
- ตารางแสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทัศนคติ

ตารางแสดงค่าร้อยละและจำนวนเกษตรกรรายย่อย

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละและจำนวนของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ

จำแนกตามทัศนคติที่มีต่อโครงการนำร่องฯ

คำถาม	ระดับทัศนคติ			
	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นอย่างมาก	รวม
1. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยเกษตรกรลดภาระหนี้สินและสร้างรายได้มากขึ้น	-	262 (110)	73.8 (310)	100.0 (420)
2. เกษตรกรมียังยืนสามารถรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนได้	7.4 (31)	76.2 (320)	16.4 (69)	100.0 (420)
3. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรในชุมชนได้อย่างคุ้มค่า	7.9 (33)	41.0 (172)	51.2 (215)	100.0 (420)
4. เกษตรกรมียังยืน สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกได้	7.4 (31)	50.5 (212)	42.1 (177)	100.0 (420)
5. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรมีวิธีควบคุมวัชพืช โรคและแมลงได้ดีขึ้น	8.6 (36)	58.1 (244)	33.3 (140)	100.0 (420)
6. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความไม่อุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำได้	16.0 (67)	33.6 (141)	50.5 (212)	100.0 (420)
7. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรวางแผนการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	17.1 (72)	49.8 (209)	33.1 (139)	100.0 (420)
8. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรจัดการด้านการผลิต การแปรรูปและการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ	7.9 (33)	8.6 (36)	7.9 (33)	100.0 (420)

9. เกษตรกรรมยั่งยืนช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน	40.7 (171)	58.1 (244)	49.3 (207)	100.0 (420)
10. เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นวิธีการเกษตรที่มีประโยชน์ต่อชีวิตเกษตรกรในปัจจุบันอย่างแท้จริง	51.4 (216)	33.3 (140)	42.9 (180)	100.0 (420)

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ ไม่เห็นด้วยอย่างมากต่อโครงการนำร่องฯ ทั้งหมด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.66 กล่าวคือ เกษตรกรรายย่อยไม่เห็นด้วยอย่างมากในระดับที่มากที่สุดในเรื่องของเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถสร้างรักษาสุขภาพแวดล้อมชุมชนได้ มีค่าเฉลี่ย 1.91 รองลงมา คือ เกษตรกรรมยั่งยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรวางแผนการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย 1.84

เกษตรกรรายย่อยไม่เห็นด้วยอย่างมากในระดับที่น้อยที่สุดในเรื่องของเกษตรกรรมยั่งยืนช่วยให้เกษตรกรลดภาระหนี้สินและสร้างรายได้มากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 1.26

หมายเหตุ

ไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดที่ตอบในระดับเห็นด้วยอย่างมาก

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละและจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
จำแนกตามทัศนคติเกี่ยวกับโครงการนำร่องฯ

คำถาม	ระดับทัศนคติ		
	เห็นด้วยอย่างมาก	เห็นด้วยปานกลาง	รวม
1. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยเกษตรกรลดภาระหนี้สินและสร้างรายได้มากขึ้น	80.0 (40)	20.0 (10)	100.0 (50)
2. เกษตรกรมียังยืนสามารถรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนได้	40.0 (20)	60.0 (30)	100.0 (50)
3. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรในชุมชนได้อย่างคุ้มค่า	60.0 (30)	40.0 (20)	100.0 (50)
4. เกษตรกรมียังยืน สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกได้	40.0 (20)	60.0 (30)	100.0 (50)
5. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรมีวิถีควบคุมวัชพืช โรคและแมลงได้ดีขึ้น	80.0 (40)	20.0 (10)	100.0 (50)
6. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความไม่อุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำได้	20.0 (10)	80.0 (40)	100.0 (50)
7. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรวางแผนการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	60.0 (30)	40.0 (20)	100.0 (50)
8. เกษตรกรมียังยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรจัดการด้านการผลิต การแปรรูปและการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ	40.0 (20)	60.0 (30)	100.0 (50)
9. เกษตรกรมียังยืนช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน	78.0 (39)	22.0 (11)	100.0 (50)
10. เกษตรกรมียังยืนเป็นวิธีการเกษตรที่มีประโยชน์ต่อชีวิตเกษตรกรในปัจจุบันอย่างแท้จริง	40.0 (20)	60.0 (30)	100.0 (50)

จากตารางที่ 2 พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการนาร่องฯ เห็นด้วยอย่างมากต่อโครงการนาร่องฯ ทั้งหมด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.58 กล่าวคือ เกษตรกรรายย่อยเห็นด้วยอย่างมากในระดับที่มากที่สุดในเรื่องของเกษตรกรมั่งคั่งยังสามารถช่วยเกษตรกรมีวิธีควบคุมวัชพืชโรคและแมลงได้ดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.8 รองลงมา คือ เกษตรกรมั่งคั่งยังสามารถช่วยให้เกษตรกรรายย่อย สามารถพึ่งพาตนเองและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีค่าเฉลี่ย 3.78

เกษตรกรรายย่อยเห็นด้วยอย่างมากในระดับที่น้อยที่สุดในเรื่องของเกษตรกรมั่งคั่งช่วยให้แก้ปัญหาความไม่อุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำได้ มีค่าเฉลี่ย 3.2

หมายเหตุ

ไม่มีเกษตรกรรายย่อย คนใดที่ตอบในระดับไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างมาก

ตารางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกร
รายย่อยในการเข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในเขตภูมิ
นิเวศน์จะเชิงเทรา

สมมติฐานที่ 8 เกษตรกรรายย่อย ที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการนำร่องฯ น่าจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ มากกว่า
เกษตรกรรายย่อย ที่มีทัศนคติที่ติดโครงการนำร่องฯ

ตารางที่ 3 แสดงอัตราส่วนร้อยละของเกษตรกรรายย่อย จำแนกตามทัศนคติ

ปัจจัยด้านทัศนคติ	เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วม โครงการ ร้อยละ (จำนวนคน)	เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการ ร้อยละ (จำนวนคน)	รวม
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก	100.0 (420)	-	100.0 (420)
ไม่เห็นด้วย	-	-	-
เห็นด้วยปานกลาง	-	-	-
เห็นด้วยอย่างมาก	-	100.0 (50)	100.0 (50)
รวม	89.4 (420)	10.6 (50)	100.0 (470)

$$\chi^2 = 470.0$$

$$df = 2$$

$$sig. 0.00$$

จากตารางที่ 3 พบว่า ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ ของเกษตรกร
รายย่อย กล่าวคือ เกษตรกรรายย่อยที่มีความทัศนคติต่อโครงการนำร่องฯ น่าจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ มากกว่า
เกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีทัศนคติต่อโครงการนำร่องฯ พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่มีทัศนคติต่อโครงการนำร่องฯ เข้า
ร่วมโครงการนำร่องฯ ทั้งหมด ความสัมพันธ์นี้มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.00 อันเป็นระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มีค่า
น้อยกว่าที่กำหนดไว้ คือ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ความเชื่อมั่นของเกษตรกรรายย่อย ที่มีต่อโครงการนำร่องฯ

ผู้วิจัยแบ่งการรายงานผลออกเป็น 2 ส่วน คือ

- ตารางแสดงค่าร้อยละและจำนวนเกษตรกรรายย่อย
- ตารางแสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านความเชื่อมั่น

ตารางแสดงค่าร้อยละและจำนวนเกษตรกรรายย่อย

ตารางที่ 4 แสดงค่าร้อยละและจำนวนของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
จำแนกตามความเชื่อมั่นที่มีต่อโครงการนำร่องฯ

คำถาม	ระดับความเชื่อมั่น			
	เชื่อมั่นปานกลาง	ไม่เชื่อมั่น	ไม่เชื่อมั่นอย่างมาก	รวม
1. เกษตรกรมียังยืนเสริมสร้างรายได้ให้มากขึ้น	7.9 (33)	51.2 (215)	41.0 (172)	100.0 (420)
2. โครงการนำร่องฯ ช่วยลดภาระหนี้สินได้อย่างมาก	8.3 (35)	49.5 (208)	42.1 (177)	100.0 (420)
3. ขั้นตอนเกษตรกรมียังยืนของโครงการนำร่องฯ ช่วยสร้างประสิทธิภาพทางการเกษตร	8.6 (36)	42.1 (177)	49.3 (207)	100.0 (420)
4. เกษตรกรมียังยืน ช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น	8.6 (36)	42.1 (177)	49.3 (207)	100.0 (420)
5. เกษตรกรมียังยืนช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงอยู่ต่อไป	8.6 (36)	50.5 (212)	41.0 (172)	100.0 (420)
6. เกษตรกรมียังยืนสร้างมาตรฐานและคุณภาพ ทางการเกษตรได้อย่างเป็นอย่างดี	7.9 (33)	50.0 (210)	42.1 (177)	100.0 (420)
7. เกษตรกรมียังยืนมีระบบการจัดการด้านการผลิต การจัดการและการแปรรูปที่มีประสิทธิภาพ	7.4 (31)	50.7 (213)	41.9 (176)	100.0 (420)
8. เกษตรกรมียังยืนมีระบบการวางแผนการลงทุน ที่มีประสิทธิภาพให้แก่เกษตรกร	8.6 (36)	40.2 (169)	51.2 (215)	100.0 (420)
9. เกษตรกรมียังยืนช่วยสร้างความเข้มแข็ง ให้กับครอบครัวและชุมชนได้ต่อไปในอนาคต	7.9 (33)	49.5 (208)	42.6 (179)	100.0 (420)
10. เกษตรกรมียังยืนสามารถสานต่อไปยัง รุ่นลูกหลานได้ในอนาคต	8.3 (35)	42.9 (180)	48.8 (205)	100.0 (420)

จากตารางที่ 4 พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ ไม่เชื่อมั่น
อย่างมากต่อโครงการนำร่องฯ ทั้งหมด โดยมีค่าเฉลี่ย 1.63 กล่าวคือ เกษตรกรรายย่อยไม่มีความเชื่อมั่นมาก
ที่สุดในเรื่องของเกษตรกรรมยั่งยืนช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป มีค่าเฉลี่ย 1.68 รองลงมา
เกษตรกรรมยั่งยืนเสริมสร้างรายได้ให้มากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 1.67

เกษตรกรรายย่อยไม่เชื่อมั่นอย่างมากในระดับที่น้อยที่สุดในเรื่องของเกษตรกรรมยั่งยืนมี
ระบบการวางแผนการลงทุนที่มีประสิทธิภาพให้แก่เกษตรกรรายย่อย มีค่าเฉลี่ย 1.57

หมายเหตุ

ไม่มีเกษตรกรรายย่อยคนใดที่ตอบในระดับเชื่อมั่นอย่างมาก

ตารางที่ 5 แสดงค่าร้อยละและจำนวนของเกษตรกรรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ
จำแนกตามความเชื่อมั่นเกี่ยวกับโครงการนำร่องฯ

คำถาม	ระดับความเชื่อมั่น		
	เชื่อมั่นอย่างมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	รวม
1. เกษตรกรมียังยืนเสริมสร้างรายได้ให้มากขึ้น	60.0 (30)	40.0 (20)	100.0 (50)
2. โครงการนำร่องฯ ช่วยลดภาระหนี้สินได้อย่างมาก	42.0 (21)	58.0 (29)	100.0 (50)
3. ขั้นตอนเกษตรกรมียังยืนของโครงการนำร่องฯ ช่วยสร้างประสิทธิภาพทางการเกษตร	78.0 (39)	22.0 (11)	100.0 (50)
4. เกษตรกรมียังยืน ช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น	26.0 (13)	74.0 (37)	100.0 (50)
5. เกษตรกรมียังยืนช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงอยู่ต่อไป	59.0 (29)	42.0 (21)	100.0 (50)
6. เกษตรกรมียังยืนสร้างมาตรฐานและคุณภาพ ทางการเกษตรได้อย่างเป็นปกติ	44.0 (22)	56.0 (28)	100.0 (50)
7. เกษตรกรมียังยืนมีระบบการจัดการด้านการผลิต การจัดการและการแปรรูปที่มีประสิทธิภาพ	28.0 (14)	72.0 (36)	100.0 (50)
8. เกษตรกรมียังยืนมีระบบการวางแผนการลงทุน ที่มีประสิทธิภาพให้แก่เกษตรกร	44.0 (22)	56.0 (28)	100.0 (50)
9. เกษตรกรมียังยืนช่วยสร้างความเข้มแข็ง ให้กับครอบครัวและชุมชนได้ต่อไปในอนาคต	68.0 (34)	32.0 (16)	100.0 (50)
10. เกษตรกรมียังยืนสามารถสานต่อไปยัง รุ่นลูกหลานได้ในอนาคต	72.0 (36)	28.0 (14)	100.0 (50)

จากตารางที่ 5 พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ เชื่อมั่นอย่างมากต่อโครงการนำร่องฯ ทั้งหมด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.52 กล่าวคือ เกษตรกรรายย่อยมีความเชื่อมั่นมากที่สุดในเรื่องขั้นตอนเกษตรกรรมยั่งยืนของโครงการนำร่องฯ ช่วยสร้างประสิทธิภาพทางการเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.78 รองลงมา คือ เกษตรกรรมยั่งยืนสามารถสานต่อไปยังรุ่นลูกหลานได้ในอนาคต มีค่าเฉลี่ย 3.72

เกษตรกรรายย่อยเชื่อมั่นอย่างมากในระดับที่น้อยที่สุดในเรื่องของเกษตรกรรมยั่งยืนช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.26

หมายเหตุ

ไม่มีเกษตรกรรายย่อย คนใดที่ตอบในระดับไม่เชื่อมั่นและไม่เชื่อมั่นอย่างมาก

ตารางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกรรายย่อยในการเข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในเขตภูมิบริเวณจังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานที่ 9 เกษตรกรรายย่อยที่มีความเชื่อมั่นต่อโครงการนำร่องฯ น่าจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ มากกว่าเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีความเชื่อมั่นต่อโครงการนำร่องฯ

ตารางที่ 6 แสดงอัตราส่วนร้อยละของเกษตรกรรายย่อย จำแนกตามความเชื่อมั่นต่อโครงการนำร่องฯ

ปัจจัยด้านความเชื่อมั่น	เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ (จำนวนคน)	เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ (จำนวนคน)	รวม
ไม่เชื่อมั่นอย่างมาก	100.0 (420)	-	100.0 (420)
ไม่เชื่อมั่น	-	-	-
เชื่อมั่นปานกลาง	-	-	-
เชื่อมั่นอย่างมาก	-	100.0 (50)	100.0 (50)
รวม	89.4 (420)	10.6 (50)	100.0 (470)

$$\chi^2 = 470.0$$

$$df = 2$$

$$sig. 0.00$$

จากตารางที่ 6 พบว่า ความเชื่อมั่นมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ ของเกษตรกรรายย่อย กล่าวคือ เกษตรกรรายย่อยที่มีความเชื่อมั่นต่อโครงการนำร่องฯ น่าจะเข้าร่วมโครงการนำร่องฯ มากกว่าเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีความเชื่อมั่นต่อโครงการนำร่องฯ พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่มีความเชื่อมั่นต่อโครงการนำร่องฯ เข้าร่วมโครงการนำร่องฯ ทั้งหมด ความสัมพันธ์นี้มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.00 อันเป็นระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มีค่าน้อยกว่าที่กำหนดไว้ คือ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายศรัณย์ สิงห์ทน

- ปริญญาตรี - ครุศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาศึกษานอกโรงเรียน เอกเทคโนโลยีทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ (เอกพัฒนาสังคม โทสื่อสารมวลชน)
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท - นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย